



12.4.2019

Helsingin kaupunginmuseon lausunto Marian sairaalan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

HEL 2012-006163 T 10 03 03

Helsingin kaupunginmuseo on tutustunut Marian entisen sairaala-alueen asemakaavamuutosta koskevaan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan, joka korvaa aiemman (27.3.2015 päivätyn) suunnitelman. Suunnittelualan rajausta on tarkistettu ja suunnittelun tavoitteet ovat osin muuttuneet. Asemakaavamuutoksen tavoitteena on mahdollistaa alueen uusi käyttö kasvuyrityskampuksena. Alueen pohjoisosassa vuodesta 2016 toiminut start up- toiminta halutaan ulottaa tontin eteläosaan, jonne suunnitellaan merkittävää määrää uutta toimitilarakentamista. Tontin eteläosa on varattu vuoden 2018 lopulla YIT:n ja Kevan johtamalle konsortiolle, joka selvittää alueen toteutusedellytykset. Varaus päätöksen liitteeksi ja asemakaavasuunnittelun pohjaksi on laadittu maankäytölliset lähtökohdat ja tavoitteet, jotka ohjaavat periaatetasolla myöhempää suunnittelua.

Asemakaavan muutoksessa pohjoisosan entiset sairaalarakennukset osoitetaan toimitilakäyttöön ja niiden yhteyteen Mechelininkadun varteen suunnitellaan lisärakentamista. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan rakennussuojelutavoitteet määritellään uudelleen. Osa eteläosan vanhoista puurakennuksista suunnitellaan siirrettäväksi ja rakennuksille osoitetaan uusi paikka joko alueen sisältä tai muualta Helsingistä. Maankäytön lähtökohtana on osoittaa alue yleiskaavan mukaisesti keskustatoimintojen korttelialueeksi ja tavoitteena on toimitaloja, palveluita ja niihin liittyvää pienimuotoista majoitustoimintaa. Alueen sisäisiä yhteyksiä ja liittymistä kaupunkiin on kehitettävä. Suunnittelussa tulee noudattaa Helsingin kaupungin strategisia tavoitteita ilmastomuutoksen torjumiseksi. Alueen historia kerrostumiseen on alueen keskeinen identiteettitekijä. Maantasokerrokset tulee varata pääasiassa yleisölle avoimiksi liike- ja palvelutiloiksi. Rakentaminen on osoitettava pääosin katuun kiinni. Täydennysrakentamisen tulee olla kaupunkikuvallisesti korkeatasoista. Eteläosan tarkastelualueella kerrosalataavoite on n. 50 000 k-m². Rakentamisessa tulee olla korkeusvaihtelua. Katujen varsilla tavoitellaan enintään 10-kerroksista rakentamista ja Baanan varrella tätä matalampaa. Alueen eteläosalle saa perustelluista syistä tehdä kaupunkikuvallisesti muuta rakentamista korkeamman osan, kuitenkin sovitettuna kantakaupungin nykyiseen korkeusmittakaavaan.



12.4.2019

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa todetaan lisäksi, että rakennetun kulttuuriympäristön kohdalta maankäytön lähtökohtana on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävä alue, jonka arvokas rakennuskanta suojellaan. 1960-lukua vanhempia rakennuksia ei lähtökohtaisesti pureta. Eteläosan yksikerroksisia puurakennuksia ei saa purkaa, mutta niitä voidaan perustellusta syystä siirtää (ensisijaisesti alueen sisällä). Puurakennuksille tulee laatia siirtosuunnitelma. Lisäksi eteläosalla on säilytettävä keskeisraitti ja muistumia sairaalapuutarhasta.

Kaupunginmuseon kanta

Kaupunginmuseo ei puolla osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaista asemakaavan muutosta, koska muutos on vastoin maankäyttö- ja rakennuslain § 118: ”Rakennustaiteen ja kaupunkikuvan vaaliminen. Rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa tuhmella.”

Museo on lausunut aiemmin (30.4.2015) nähtävillä olleesta OAS:ista todeten seuraavan. Marian sairaalan kulttuurihistoriallinen arvo Helsingin ensimmäisenä kunnallisena sairaalana ja yhtenä ensimmäisistä kunnansairaaloista koko maassa on merkittävä. Ensimmäiset rakennukset suunnitteli arkkitehti Theodor Decker: ne olivat kuumelasaretin yksikerroksiset paviljongit (1885). Vuonna 1886 otettiin käyttöön nimi Kunnallissairaala. Kunnallissairaalan suunnittelun taustana Mariassa oli arkkitehti Onni Törnqvistin (myöh. Tarjanne) ja kaupunginlääkäri Carl E. Qvistin laaja opintomatka, jonka aikana he tutustuivat eurooppalaisin esimerkkeihin sairaalasuunnittelun saralla. Vaikka alueen yli satavuotinen sairaalakäyttö on päättynyt, kertoo alue edelleen terveydenhoidon historiallisesta kehityksestä ja sen arkkitehtuurista 1880-luvulta alkaen nykypäiviin saakka. Kaupunginmuseo katsoi aiemmassa lausunnossaan ja painottaa edelleen, että Helsingin kaupungin oman historian vaaliminen ja sen kulttuurihistoriallisesti merkittävän rakennusperinnön kunnioittaminen ja säilyttäminen tulee olla ensisijaista purkamisajatuksen sijaan. Aluetta voidaan kehittää ja tiivistääkin, mutta kaavoitus ja suunnittelu tulee tehdä sen ominaispiirteiden näkökulmasta. Tiivistämisen ja uusien rakennusten paikkoja voivat olla mm. 1980-luvulla rakennettu asuintalo ja pohjoisosassa sairaalan lisärakennukset 1980-luvulta, joiden rakennustaiteellinen arvo eikä laatu eivät ole yhtä suuret kuin vanhempien rakennusten. Kantakaupungissa on hyvin vähän säilyneitä puurakennuksia ja aikaisemmin on sitouduttu jäljelle jääneiden säilyttämiseen ja suojeluun. Olennaista on myös se, että rakennukset säilytetään alkuperäisellä paikallaan. Rakennussuojelun heikentäminen tai



12.4.2019

suojelun purkaminen ei voi olla museon näkemyksen mukaan asemakaavan uudistamisen lähtökohtana. Asemakaavatyön lähtökohtana tulee sen sijaan tutkia, miten aluetta voidaan kehittää ja tiivistää sen säilyneet, historialliset ominaispiirteet säilyttäen. Museo esitti aiemmassa lausunnossaan ja korostaa edelleen, että kaavatyössä esitettäisiin vaihtoehtotarkasteluna esillä olleen maankäyttövision lisäksi 1800-luvun lopun – 1950-luvun sairaalarakennukset säilyttävä vaihtoehto.

Nähtävillä olevan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelman taustamateriaalina ovat havainnekuva, alustava konseptiehdotus sekä kaupunkiympäristöpalveluiden laatimat maankäytölliset lähtökohdat ja tavoitteet. Ne eivät riittävällä tavalla perustele, miksi Marian entisen sairaala-alueen eteläosan rakennussuojelua heikennetään. Alueen eteläosan vanhimpien, arkkitehti Onni Törnqvistin suunnitelmien puisten sairaalapaviljonkien kulttuurihistoriallinen arvo ei ole kadonnut, vaan ne olisi mahdollista säilyttää aluetta kehitettäessä. Ne kuuluivat alun perin paviljonkisairaalaiksi suunnitellun sairaalan alkupe räisiin rakennuksiin. Voimassa olevassa asemakaavassa (1993) ne on suojeltu, lukuun ottamatta rakennusta numero 11. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitetty paviljonkien siirtäminen alueelta tarkoittaa käytännössä niiden purkamista.

Yhden sairaala-alueen rooli laajemmin osana Helsingin kaupungin sairaalatoiminnan historiaa on tärkeä muistaa. Sairaaloilla on ollut merkittävä rooli kasvavan kaupungin sosiaali- ja yhteiskuntahistoriassa, mutta myös arkkitehtuurihistoriassa. Sairaanhoidossa tapahtuneet muutokset ja mm. toimintojen keskittäminen ovat johtaneet siihen, että useimmat Helsingin kaupungin vanhimmat sairaala-alueet – Marian sairaalan lisäksi Kivelä, Aurora, Koskela, Malmi ja Hesperian sairaalat sekä kaupungin perustama Nikkilän mielisairaala Sipoossa – ovat siirtymässä tai jo siirtyneet sairaalatoiminnasta muuhun käyttöön. Lisäksi Laakson sairaala-alueelle suunniteltu mittava täydennysrakentaminen muuttaa merkittävästi ympäristöä. Näiden lisäksi valtion rakennuttamat sairaala-alueet Helsingissä ovat jatkuvan muutoksen alla ja mm. Lapinlahden sairaala-alueen kehittäminen uuteen käyttötarkoitukseen on parhaillaan käynnissä. Kaupunginmuseo katsoo, että Marian sairaala-alueen uutta käyttötarkoitusta, etenkin jos se tarkoittaa kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten purkamista, tulee tarkastella koko kaupungin mittakaavassa ja suhteessa muihin entisiin tai vielä käytössä oleviin sairaala-alueisiin.

Marian sairaala-alueen eteläosa, johon nyt esitetyt muutokset kohdistuisivat, on parhaiten säilynyt osa kokonaisuudesta. Rakennusten purkamisen lisäksi tulee alueen mittakaava muuttumaan havainnekuvan perusteella täysin. Ympäristöhistoriallisen selvityksen (Loci maisema-

**Helsingin kaupunki**

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö
Kulttuuriympäristötiimi,
kulttuuriympäristöpäällikkö

Lausunto

4 (4)

12.4.2019

arkkitehdit, 2012) mukaan Marian sairaala-alueen eteläosa säilyneine puutaloineen ja puustoineen yhdessä Sadan markan villojen kanssa on mittakaavaltaan ja tunnelmaltaan yksi Helsingin parhaiten säilyneistä 1800-luvun ympäristökokonaisuuksista. Mechelininkadun länsipuolelta alkava valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö Hietaniemen hautausmaat (RKY 2009) korostaa itä-länsisuuntaista matalaa mittakaavaa kaupunkirakenteessa. Sairaala-alueen piha-alueet toteutuivat vaiheittain maisema-arkkitehti Svante Olssonin suunnitelmien mukaan. Puutarhamaiset tontin osat ovat pääosin kadonneet, mutta alueelle olisi mahdollista palauttaa näistä osia. Alueen keskellä kulkeva näkymälinja, etelässä vielä jäljellä oleva puukujanne ja säilyneet yksittäispuut ovat tärkeitä elementtejä ympäristössä. Suunnitelmissa esitetty mittava rakentaminen tulisi hävittämään säilyneet fragmentit ja näkymät sekä esittämään ajatukset ympäristön merkittävien osien palauttamisesta alkuperäiseen suuntaan. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman mahdollistama suunnittelu tuottaisi alueen kulttuurihistoriasta, arkkitehtuurista ja kaupunkikuvasta sekä mittakaavasta piittaamatonta kaupunkimiljöötä.

Lisätiedot

Johanna Björkman, tutkija, puhelin: +358 9 310 36473
johanna.bjorkman(a)hel.fi

Sari Saresto
kulttuuriympäristöpäällikkö